

Podcasts en luisterwaardigheid:

EEN CONCRETE LESSENREEKS BIJ DE PODCAST BOB

Over de auteurs

MIRJAM EREN

werkt voor het ILT in Leuven. Zij werkte mee aan deze lessenreeks als onderdeel van haar lesstage.

PIET CRETEN en **SVEN TUERLINCKX**

zijn leraren aan het Paridaens-
instituut in Leuven.

GINO BOMBEKE is vak-
begeleider Nederlands voor Ka-
tholiek Onderwijs Vlaanderen en
lector aan de Educatieve Master
Talen van de KU Leuven.

Bij de term 'podcasts' denken we in eerste instantie aan informatieve programma's of interviews waarbij liefhebbers met veel passie over hun favoriete onderwerp vertellen. Veel leerlingen luisteren in hun vrije tijd naar deze gesprekken of monologen waarbij een specifiek onderwerp (sport, populaire cultuur, actua...) centraal staat.

Gino Bombeke

De term ‘podcasting’ kende de laatste jaren een sterke verbreding: informatieve programma’s die uitgesteld beluisterd kunnen worden, werden door radiozenders onder het label ‘podcast’ online geplaatst en ook de traditionele luisterverhalen worden nu als ‘podcast – fictie’ aangeduid. Niet zelden spelen makers van deze laatste groep met de grenzen tussen feit en fictie, met *De brand in het landhuis* en *De Blankenberge tapes* als bekende Nederlandstalige voorbeelden.

In deze bijdrage gebruiken we een documentaire podcast als ingang tot diep luisteren. Leerlingen gaan op basis van *Bob* aan de slag met een gedifferentieerd pad waarbij ze op basis van hun interesse een bepaald spoor (filosofie, cultuur, wetenschap of de opbouw van een podcast) uitdiepen. Leerlingen gaan actief aan de slag, vergelijken in deelgroepen informatie en gaan verder dan het te vrijblijvend beluisteren van een tekst of het beantwoorden van inhoudsvragen. We proberen zo hun luisteren aan te scherpen, hen kritisch aan de slag te laten gaan met informatie en hun eigen opvattingen via een motiverende lessenreeks. De concrete les vind je terug op FONS+.

LEVENSECHT LUISTEREN

Zowel uit onderzoek als uit gesprekken met leraren blijkt dat luis-

tervaardigheid hoofdzakelijk als test in de klaspraktijk aan bod komt. Leerlingen beluisteren een fragment, maken notities en lossen nadien vragen over de inhoud op. Dit resulteert vaak in statische lessen, waarbij belangrijke didactische uitgangspunten (luisterdoel vooropstellen, actief inzetten van strategieën) naar de achtergrond verdwijnen. De luistermomenten zijn ook geïsoleerd, waardoor een integratie met andere vaardigheden ontbreekt en leerlingen impliciet de boodschap krijgen dat goed luisteren synoniem staat met het achteraf ophalen van gehoorde zaken of het beantwoorden van topische vragen bij een tekst.

AAN DE SLAG MET BOB

We kozen ervoor om de lessenreeks in de klas met alle leerlingen samen te starten. In een eerste fase maken ze kennis met *Bob*, een podcast over de 84-jarige dementerende Elisa die tijdens gesprekken met haar dochters vertelt over een jeugdliefde van wie ze zwanger was. Haar dochters twijfelen of hun moeder een familiegeheim vertelt of verloren loopt in een hoofd vol herinneringen.

De drie radiomaaksters van audiocollectief *Schik* proberen in zes afleveringen de waarheid naar boven te brengen. Hun zoektocht start met de centrale vraag: *Wie is Bob?*, maar

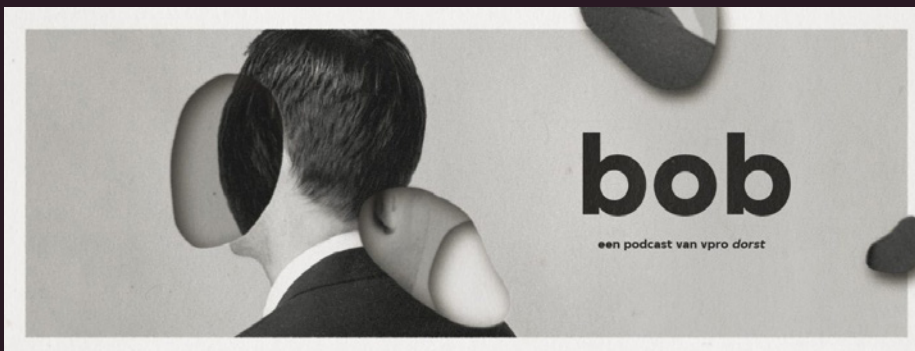
leidt al snel tot afgeleide vragen als *Hoe vind je iemand die misschien niet bestaat?*; *Hoe betrouwbaar is ons geheugen?* en *Hoeveel vat hebben we op het naar boven brengen of parkeren van onze ervaringen?*

De leerlingen beluisteren de eerste aflevering begeleid in delen en focussen op verschillende zaken: *Hoe wordt de podcast gemaakt?*, *Wie komt er aan bod?* en *Hoe ervaren leerlingen de informatie?* De vragen in deze les hebben drie doelen: leerlingen warm maken voor de podcast, zorgen dat de begininformatie duidelijk is en toewerken naar een concreet luisterdoel. Aan het einde presenteert de leerkracht immers de drie sporen die leerlingen in de volgende lessen in deelgroepen uitwerken.

FILOSOFISCH SPOOR

De podcast laat specialisten aan het woord, onder andere over confabulaties, waarbij het brein losstaande herinneringen met elkaar verbindt tot één logisch verhaal: echte herinneringen, maar ook geleende of herinneringen aan bijvoorbeeld een krantenartikel, film of nachtmerrie. Bij Elisa is dat de constructie rond ‘Bob’. Aan de hand van die constructie bouwt het brein een persoonlijkheid op. Als het daarin niet slaagt, valt die persoonlijkheid uit elkaar. Het verhaal rond Bob helpt Elisa dus om haar persoonlijkheid in stand te houden.

Een tweede, fundamentele kwestie focust op wat *Bob* ons kan leren over een gezond brein. Enkele fragmenten uit een interview met auteur Yuval Harari bieden opnieuw input voor een filosofisch gesprek. De constructie van fictie om je persoonlijkheid op te bouwen blijkt typisch voor elk brein. Harari laat zien hoe mensen verhalen construeren waarin ze zelf een rol

spelen en hoe dat verhaal vaak ver af staat van de realiteit.

De filosofische vraag die zich dan opdringt, is of onze persoonlijkheid niet net als bij mensen met dementie één grote fictie is. Je kan doorvragen naar het verschil met dementie, naar de noodzaak van dergelijke verhalen voor een zinvol leven, de betekenis van emoties, etc.

CULTUREEL SPOOR

In dit spoor staat de culturele context van de podcast centraal. In eerste instantie wordt er met de leerlingen op zoek gegaan naar welke invloed de context van de Vlaamse jaren 50 op het verhaal van Elisa had. Ze worden uitgedaagd zich voor te stellen hoe hun leven als 15-jarige eruit zou hebben gezien in die tijd. Thema's als een lief hebben, de relatie met je ouders en een eigen mening hebben, worden besproken in termen van vroeger versus nu, maar ook thema's als religie en tienerzwangerschap komen aan bod. Zo krijgen leerlingen aan de hand van een fragment uit *Koppen over Little Black Spiders* een idee van wat tienermoeders in het Vlaanderen van de jaren 70 doormaakten.

De leerlingen krijgen vervolgens een korte introductie op 'individualistische' versus 'collectivistische' culturen aan de hand van de waardenpiramides van Maslow en Pinto. De abstracte waarden (eergevoel, zelfontplooiing,...) worden vertaald naar concrete situaties aan de hand van input van de groep. De etnische diversiteit van de leerlingengroep zelf is een welkome bron van voorbeelden. Tot slot worden de aan bod gekomen thema's besproken tegen een cultuurtheoretische achtergrond.

Samen kan je enkele concluderende vragen stellen over de invloed van cultuur. Heeft Vlaanderen een individualis-

tische cultuur? Is dat altijd zo geweest? Kunnen we vanuit dat inzicht andere culturen ook niet beter begrijpen? Is alles wel op te delen in A versus B?

Het wetenschappelijke spoor verliep parallel, maar dan met teksten over wetenschappelijke aspecten die in de loop van de podcastreeks aan bod kwamen.

VERHALEN VERTELLEN

In dit veeleer technische spoor ligt de focus op het maken van een podcast. Aan de hand van verschillende bronnen onderzoeken de leerlingen hoe een podcast zowel qua vorm als qua inhoud aantrekkelijk wordt opgebouwd. De leerlingen worden uitgedaagd om stapsgewijs aan de slag te gaan: ze kiezen een uitgangspunt, beslissen hoe ze hun verhaal brengen en focussen op een personage. Die drie aspecten analyseren ze ook in de podcast *Bob*.

In dit zelfstandig te volgen leerpad krijgen de leerlingen tips mee rond spreken, opbouw, opname en apparaten en montage.

REACTIE VAN LEERLINGEN

De lessenreeks werd uitgevoerd in 4 klassen van het vijfde middelbaar in het aso. Een maand voor de eigenlijke sporen werden behandeld, beluisterden de leerlingen klassikaal de eerste aflevering van de podcast. Ze kregen de opdracht de overige vijf afleveringen thuis te beluisteren. Op basis daarvan maakten de leerlingen een keuze uit een van de vier sporen, waar ze gedurende twee aansluitende lessen mee aan de slag gingen. Idealiter nemen verschillende leerkrachten elk een spoor voor hun rekening.

Hoewel de meningen over de podcast zelf varieerden van 'uitermate interessant' en 'stimulerend' over 'wat saai' tot ronduit geïrriteerd over de houding van de podcastmakers, waren de reacties over de uitwerking zo goed als unaniem positief. De grootste troef blijkt de keuzevrijheid die leerlingen krijgen om zelf voor een van de vier sporen te kiezen. Die autonomie om zelf te bepalen waar de focus moest liggen bij de uitwerking, werkte bijzonder motiverend. Leerlingen gaven bovendien ook aan verrast te zijn door wat ze inhoudelijk hadden bijgeleerd over de thematiek, ook wanneer de podcast zelf minder in de smaak viel.

De leerlingen slaagden erin complexe gedachten te verwoorden en er heerste een aangename dynamiek tijdens de klasgesprekken. Leerlingen gingen samen op zoek naar zinvolle inzichten, zonder dat 'gelijk hebben' centraal staat. Het is daardoor een krachtige manier om gespreksvaardigheid en argumentatie te trainen. De leerlingen gaven aan dat ze gedurende het proces regelmatig hun ideeën bijstelden of veranderden. Laat dat nu net een van de doelen zijn: je aan het denken zetten en je inzichten verfijnen.

*Download het
lesmateriaal
via Fons+*